

ΠΕΤΡΟΣ ΣΤΑΓΚΟΣ

Καθηγητής, Νομική Σχολή Α.Π.Θ.

Ο έλεγχος νομιμότητας εθνικών και ευρωπαϊκών πράξεων που αφορούν στην ελληνική δημοσιονομική προσαρμογή

Δεν σκοπεύω να γίνω τιμητής των πολιτικών αποφάσεων που ελήφθησαν τους τελευταίους μήνες και υποτίθεται ότι κινούνται προς την κατεύθυνση μιας ορθολογικής εξόδου της χώρας μας από τη δεινή οικονομική κρίση στην οποία έχει περιπέσει. Ζώντας όμως εντός ενός Κράτους δικαίου, κι ακόμη περισσότερο μετέχοντας ως χώρα σε ένα ευρύτερο πολιτειακό σύνολο που είναι και αυτό «Ένωση δικαίου», εμπιστεύομαι το αναπόσπαστο στοιχείο του εθνικού και υπερεθνικού πολιτικού παιγνίου που είναι η έννομη προστασία των ανθρώπων που θίγονται (ή που πιστεύουν ότι θίγονται) από τις δημόσιες αποφάσεις οικονομικής πολιτικής, που είναι, εντέλει, ο δικαστικός έλεγχος της νομιμότητας των τελευταίων.

Από τον σωρό των εθνικών νομοθετικών και κανονιστικών μέτρων που ελήφθησαν, εστιάζω την προσοχή μου (για τις ανάγκες αυτής της συζήτησης) μόνο στο εξής πλέγμα νομοθετημάτων και πράξεων της κυβερνήσεως : σε 2 νόμους (τον 3833 και τον 3845 του 2010) με τους οποίους –και μεταξύ άλλων- μειώθηκαν δραστικά οι συνολικές αποδοχές και πρόσθετες αμοιβές όλων των εργαζομένων στο στενό και ευρύτερο δημόσιο τομέα και σε δυο εγκυκλίους του υφυπουργού Οικονομικών (η πρώτη του Απριλίου 2010 που εκδόθηκε κατ' ερμηνεία του ν. 3833/2010 του Μαρτίου 2010 κι η δεύτερη του Μαΐου 2010 που εκδόθηκε κατ' ερμηνεία του ν. 3845/2010, ο οποίος είχε εκδοθεί λίγο νωρίτερα τον ίδιο μήνα)· σε μια κοινή υπουργική απόφαση Οικονομικών και Εργασίας του Ιουλίου 2010, που εκδόθηκε σε εκτέλεση διάταξης του ν. 3845/2010, με την οποία μειώθηκαν τα επιδόματα Χριστουγέννων, Πάσχα και αδείας για τους συνταξιούχους ΟΚΑ αρμοδιότητας του υπουργείου Εργασίας. Ο πρώτος από τους δυο νόμους που ανέφερα είναι εκείνος που για πρώτη φορά εισήγαγε τις περικοπές στους μισθούς, ενώ ο δεύτερος είναι εκείνος που εισήγαγε περαιτέρω περικοπές σε μισθούς και συντάξεις και, το κυριότερο, είναι αυτός που έχει προσαρτημένο, σε παράρτημα, το περίφημο «Μνημόνιο», ή, για να ακριβολογώ, τα «Μνημόνια» που περιγράφουν την άσκηση από την Ελλάδα της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής της πολιτικής στο πλαίσιο των δανείων που συνομολογήθηκαν με τα κράτη μέλη της ΕΕ, την ΕΚΤ και το ΔΝΤ.

Ο λόγος που αναφέρομαι προνομιακά στις κυβερνητικές και νομοθετικές αποφάσεις περικοπής των μισθών και των συντάξεων, είναι τα γεγονότα της

άμεσης αμφισβήτησης της νομιμότητας των εθνικών πράξεων που ανέφερα με προσφυγή ακυρώσεως που κατατέθηκε από ομάδα συνδικαλιστικών οργανώσεων στο ΣΤΕ, και της έμμεσης αμφισβήτησης της νομιμότητας αυτών των εθνικών πράξεων ως συνέπεια της ευθείας προσφυγής ακυρώσεως της απόφασης του Συμβουλίου ΕΕ υπ' αριθ. 320 της 8^{ης} Ιουνίου 2010 που αφορά στην επιβολή στην Ελλάδα συγκεκριμένων μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής, τα οποία κρίνονται αναγκαία για την αντιμετώπιση της κατάστασης υπερβολικού ελλείμματος : μπορεί κανείς να υποστηρίξει (όπως εξάλλου το κάμνει και η απορριπτική των εθνικών προσφυγών ακυρώσεως έκθεση των εισηγητών-δικαστών του ΣΤΕ) ότι η απόφαση αυτή του Συμβουλίου είναι η νομική βάση των εθνικών πράξεων. Η προσφυγή ακυρώσεως της απόφασης του Συμβουλίου ΕΕ (για την ακρίβεια, αφορά στην απόφαση του Συμβουλίου ΕΕ υπ' αριθ. 486 της 7^{ης} Σεπτεμβρίου 2010, με την οποία τροποποιήθηκε η απόφαση του Συμβουλίου 2010/320) εγέρθηκε από μία ελληνική συνδικαλιστική οργάνωση και υποβλήθηκε στο Γενικό Δικαστήριο της ΕΕ, έχοντας λάβει τον αριθ. T-541/10.

Σε ό, τι αφορά την προσφυγή ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου της ΕΕ, αν υποτεθεί ότι περάσει με επιτυχία το στάδιο της εξέτασης του παραδεκτού (που πολύ αμφιβάλλω ότι αυτό θα συμβεί!), πιστεύω ότι θα απορριφθεί επί της ουσίας και για τις τρεις αιτιάσεις που προβάλλει.

Η πρώτη από τις αιτιάσεις του προσφεύγοντος σχετικά με την έλλειψη νομικής βάσης της απόφασης 2010/486 του Συμβουλίου ΕΕ, είναι ότι στο βαθμό που η απόφαση αυτή, νομική βάση της οποίας είναι το 126παρ9 (και το 136) ΣΛΕΕ, διατάσσει την Ελλάδα να λάβει «*συγκεκριμένα μέτρα*» (μεταξύ των οποίων και μέτρα περικοπής των μισθών και των συντάξεων), ελήφθη κατ' υπέρβαση της αρμοδιότητας του Συμβουλίου, η οποία δεν εκτείνεται, δήθεν βάσει του 126παρ9, στην διαταγή λήψης «*συγκεκριμένων*» μέτρων. Ο ισχυρισμός αυτός διαψεύδεται πανηγυρικά από το ίδιο το γράμμα της διάταξης, η οποία επιπλέον επιβάλλει στο Συμβούλιο να ορίσει συγκεκριμένες «*προθεσμίες*» για τη λήψη των εν λόγω μέτρων.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η δεύτερη αιτίαση ακυρότητας της απόφασης του Συμβουλίου, που συνίσταται στο ότι είναι εσφαλμένη η θεμελίωση της πράξης στο 126παρ9 ΣΛΕΕ, για το λόγο ότι, αυτή, «*απλά είναι ένα μέτρο εκτέλεσης μιας διμερούς σύμβασης μεταξύ των 15 κρατών μελών της Ευρωζώνης, που αποφάσισαν τη χορήγηση των διμερών δανείων, και της Ελλάδας*». Εδώ, φαίνεται ότι οι προσφεύγοντες έχουν υποκύψει στον πειρασμό να προβάλλουν μια, αυθαίρετη κατά τη γνώμη μου, αναλογική εφαρμογή της νομικής κατασκευής που οικοδομήθηκε για τη χορήγηση της χρηματοδοτικής ενίσχυσης στην Ιρλανδία βάσει του 122παρ2 ΣΛΕΕ, στη περίπτωση της απόφασης για την Ελλάδα. Πράγματι στην περίπτωση της Ιρλανδίας, είναι απόλυτα επιτρεπτό η σχετική απόφαση του Συμβουλίου (η υπ' αριθ. 2010/77) να θεωρείται εκτελεστική απόφαση των πράξεων της ΕΕ για παροχή

χρηματοδοτικής ενίσχυσης, αφού με αυτήν νόμιμα, έναντι του άρ. 122παρ2 ΣΛΕΕ, εισάγονται όροι για τη χορήγηση της ενίσχυσης, οι οποίοι μεταξύ άλλων περιλαμβάνουν τη λήψη μέτρων από την Ιρλανδία στο πεδίο της κοινωνικής ασφάλισης. *Εκ πρώτης όψεως*, κάτι τέτοιο δεν νοείται για την απόφαση που αφορά στην Ελλάδα, αφού αυτή εντάσσεται και στη διαδικασία αντιμετώπισης του υπερβολικού ελλείμματος (126παρ9 ΣΛΕΕ), στο πλαίσιο της οποίας επιβάλλονται στο κράτος μέλος αυτοτελείς νομικές υποχρεώσεις σεβασμού άλλης διάταξης της Συνθήκης (του 126παρ1 και 2 ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το πρωτόκολλο για τη διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος που είναι προσαρτημένο στη ΣΛΕΕ).

Τέλος, η προσφυγή ενώπιον του ΓΔ για την ακύρωση της απόφασης υπ' αριθ. 2010/486 επαναλαμβάνει, σαν σε ρουτίνα, ως λόγο ακύρωσής της την αντίθεση των προνοιών της για την περικοπή μισθών και συντάξεων στο 1 ΠΠΠ της ΕΣΔΑ. Όπως και η εισήγηση των 2 δικαστών του ΣΤΕ τονίζει για το ίδιο επιχείρημα που προβλήθηκε ενώπιον του ανωτάτου δικαστηρίου σχετικά με την ακύρωση των επίδικων κυβερνητικών πράξεων, σταθερά το Ευρωπαϊκό δικαστήριο των δικαιωμάτων του ανθρώπου αποκρούει επιχειρήματα εφαρμοσιμότητας της ΕΣΔΑ σε απαιτήσεις διατήρησης σύνταξης ή μισθού σε ορισμένο ύψος όταν αυτές οι παροχές θίγονται από δημόσια περιοριστικά μέτρα. Βέβαια θεωρείται, δικαιολογημένα, ρηξικέλευθη η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου με την οποία έμμεσα προστατεύονται τα κοινωνικά δικαιώματα στο πλαίσιο της ΕΣΔΑ ως «κοινωνικές προεκτάσεις» συγκεκριμένων ατομικών δικαιωμάτων που κατοχυρώνει η ΕΣΔΑ (των δικαιωμάτων που απορρέουν από το 1 ΠΠΠ, το 3 και το 8 ΕΣΔΑ), πλην όμως τολμώ κι εγώ με τη σειρά μου να πω ότι τα όρια σε αυτό το βολонταρισμό του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου φαίνεται να υπαγορεύονται και από δικανικές κρίσεις που αφήνουν πίσω τους κάποια ίχνη κοινωνικής αναληψίας. Σας θυμίζω, επί παραδείγματι, την πρόσφατη απόφαση του ΕΔΔΑ στην υπόθεση *Budina* κατά Ρωσίας. Η προσφεύγουσα, άτομο με σοβαρή αναπηρία, ελάμβανε σύνταξη και κοινωνικές παροχές συνολικού ύψους 1000 ρουβλίων (30 €) μηνιαία. Ζήτησε από τις αρχές να αυξήσουν το ύψος των παροχών στα 5000 ρούβλια (150 €), με σκοπό, κυρίως, να καλύπτει τις ανάγκες της για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και συνθήκες υγιεινής διαβίωσης στο σπίτι της. Οι εθνικές διοικητικές και δικαστικές αρχές αρνήθηκαν να ικανοποιήσουν το αίτημά της και ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου η κ. Budina ζήτησε να κυρωθεί η άρνηση αυτή των αρχών ως παραβίαση του 3 ΕΣΔΑ. Το Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή ως εκδήλως κατ' ουσία αβάσιμη, με το επιχείρημα ότι ναι μεν οι κοινωνικές παροχές προς την κ. Budina ήταν ιδιαίτερα χαμηλές, όμως αυτή δεν απέδειξε ότι η άρνηση των εθνικών αρχών να αυξήσουν το ύψος των παροχών της προκάλεσε ζημία στην φυσική και διανοητική της κατάσταση μεγαλύτερη από αυτή που ήδη της προκαλούσαν οι υφιστάμενες παροχές.

Νομίζω ότι κάποιος που επιδιώκει μια θετική για την προστασία κοινωνικών δικαιωμάτων απόφαση του ΓΔ της ΕΕ, δεν θα πρέπει να προσβλέπει, επικαλούμενος ενώπιον του το 1 ΠΠΠ της ΕΣΔΑ, να αποτελέσει πηγή έμπνευσης αυτής της απόφασης η νομολογία της προστασίας των κοινωνικών δικαιωμάτων του Δικαστηρίου του Στρασβούργου.

Η αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του ΣΤΕ στρέφεται αφενός κατά των δυο ερμηνευτικών εγκυκλίων του υφυπουργού Οικονομικών, αλλά και των καταστάσεων μισθοδοσίας και βεβαιώσεως αποδοχών από τις οποίες προκύπτει η περικοπή των αποδοχών φυσικών προσώπων, καθώς και κατά της ΚΥΑ Οικονομικών και Εργασίας. Η αίτηση αιτιάται το ανίσχυρο των πράξεων αυτών, για το λόγο ότι είχαν εκδοθεί κατ' εξουσιοδότηση διατάξεων ανυπόστατου νόμου : του ν. 3845/2010, ο οποίος υποτίθεται ότι θεσπίστηκε σε εκτέλεση διεθνούς συμβάσεως που συνάφθηκε μεταξύ της Ελλάδος, των κρατών μελών της Ευρωζώνης και του ΔΝΤ, δηλαδή των «Μνημονίων» τα οποία καταρτίσθηκαν στο πλαίσιο της σύμβασης δανειακής διευκόλυνσης προς τη χώρα μας, κι επομένως ο νόμος όφειλε να είχε ψηφισθεί από τη Βουλή με την αυξημένη πλειοψηφία κατ' άρθρο 28παρ2 Συντ. Ορθά, *καταρχάς*, η εισήγηση των δύο Συμβούλων καταλήγει ότι τα «Μνημόνια» δεν αποτελούν διεθνή συνθήκη ή σύμβαση και ότι ο ν. 3845/2010 εκδόθηκε κατ' εφαρμογή της απόφασης του Συμβουλίου ΕΕ 2010/320 (και της τροποποιητικής απόφασης 2010/486), η οποία προβλέπει τα μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής που οφείλει να λάβει η χώρα μας, και τα οποία είναι αυτά που περιγράφηκαν στα «Μνημόνια». Επομένως, η υποχρέωση για τη λήψη αυτών των μέτρων απορρέει από αυτή τη νομική πράξη του Συμβουλίου ΕΕ, η οποία –ας υπενθυμιστεί για μια ακόμη φορά- εκδόθηκε στο πλαίσιο της διαδικασίας του υπερβολικού ελλείμματος(126 και 136 ΣΛΕΕ) και, *καταρχάς*, δεν έχει σε τίποτε να κάνει με υποχρέωση απορρέουσα από το δημόσιο διεθνές δίκαιο.

Ας μου επιτραπεί εδώ μια παρέκβαση, λόγω του ότι με αφορμή την εισήγηση αυτή των δικαστών δύο φορές μεταχειρίστηκα τη λέξη *καταρχάς* και μια φορά, λίγο πριν, τη λέξη *εκ πρώτης όψεως*. Πιστεύω ότι, εξαιτίας της δεσπόζουσας θέσης που κατέχουν οι δανειακές συμβάσεις της Ελλάδας με τα κράτη μέλη της Ευρωζώνης και με το ΔΝΤ στο πλέγμα εξωκρατικών υποχρεώσεων που διέπουν τη διευκόλυνση της χώρας να βγει από την κρίση του εξωτερικού της χρέους και τα ελλείμματα, και επειδή μέρος αυτού του πλέγματος είναι οι αποφάσεις του Συμβουλίου ΕΕ του 2010, βρισκόμαστε μπροστά όχι σε κλασική διεθνή συνθήκη ή σύμβαση διεθνούς δικαίου, αλλά μάλλον μπροστά σε μια ιδιόρρυθμη διεθνή συμφωνία. Ο καθηγητής Νίκος Σκανδάμης την ονοματίζει «διεθνή υπόσχεση έναντι προϋποθέσεων». Πιστεύω ότι πρόκειται για «μονομερή διεθνή δικαιοπραξία» : υπόσχονται στην Ελλάδα ωφέληματα (δάνεια) υπό την προϋπόθεση τήρησης συνιστώμενης συμπεριφοράς, η μη τήρηση της οποίας συνεπάγεται, ως εκ του περιορισμού της αποκλειστικά στη

δημοσιονομική διάσωση του κράτους μέλους, απώλεια του υπεσχημένου ωφελήματος. Οι αποφάσεις του Συμβουλίου ως μέρος αυτού του διεθνούς πλέγματος, ενσωματώνουν τη συνιστώμενη ελληνική νομοθετική συμπεριφορά και κατά τούτο το περιεχόμενό τους, στην πραγματικότητα, ευρισκόμενες εκτός του πεδίου αρμοδιοτήτων της ΕΕ, ευρισκόμενες δηλ. στο πεδίο εθνικών αρμοδιοτήτων (π.χ. μείωση μισθών και συντάξεων), εκτός από τυπικές αποφάσεις του 288 ΣΛΕΕ (ως τοποθετούμενες εγκύτως στο πλαίσιο της εξασφάλισης της δημοσιονομικής πειθαρχίας – 126 ΣΛΕΕ), διαθέτουν και μια πρόσθετη φύση (η οποία, από άποψη νομικής βαρύτητας, έχει προβάδισμα έναντι της πρώτης) : είναι και αποφάσεις *suī generis*, Αποφάσεις-Beschluss, απορρέουσες από την άσκηση της ικανότητας διεθνούς δικαίου των κρατών μελών, αυτό που χαρακτηρίζαμε επί ΕΟΚ «Αποφάσεις των Αντιπροσώπων των κρατών μελών που συνέρχονται στο πλαίσιο του Συμβουλίου», εδώ του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Ως τέτοιες οι 2 αποφάσεις υπόκεινται σε κύρωση, όχι βέβαια βάσει της παρ2 του 28 Συντ, αλλά βάσει της παρ1 του ίδιου άρθρου. Επομένως ο ν. 3845 μπορεί να θεωρηθεί ως κυρωτικός νόμος του 28παρ1 Συντ των 2 μονομερών πράξεων διεθνούς δικαίου που είναι οι 2 Αποφάσεις του Συμβουλίου ΕΕ. Η συνιστώμενη στην Ελλάδα από τις 2 Αποφάσεις νομοθετική συμπεριφορά εκφέρεται ως κανόνας δικαίου περιβεβλημένος με την ισχύ της πρωταρχίας του διεθνούς δικαίου, και όχι της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου.

Την εισήγησή τους αυτή κατέθεσαν οι δύο δικαστές μόνον σχετικά με την ΚΥΑ που αφορά στις περικοπές των συντάξεων. Αντίθετα, προτείνεται η απόρριψη της προσφυγής κατά το μέτρο που αφορά στις δύο ερμηνευτικές εγκυκλίους με το επιχείρημα ότι, ναι μεν αυτές δεν παράγουν έννομες συνέπειες για τους διοικούμενους, πλην όμως επειδή αποτελούν κανονιστικές διοικητικές πράξεις (λόγω του ότι η Διοίκηση προέβη στην τήρησή τους, όπως τούτο αποδεικνύεται από τις επίσης προσβαλλόμενες μισθοδοτικές καταστάσεις και βεβαιώσεις αποδοχών) και επειδή ως τέτοιες δεν δημοσιεύθηκαν στην ΕτΚ ως τούτο όφειλε να γίνει, προτείνεται η κατ' αυτών στρεφόμενη αίτηση να γίνει μεν δεκτή για λόγους ασφάλειας του δικαίου προκειμένου να διαπιστωθεί έναντι πάντων το ανίσχυρο αυτών, να κριθεί δε ως αλυσιτελής η εξέταση των προβαλλόμενων λόγω ακυρώσεως (που ήταν εκείνοι που αφορούσαν στα «Μνημόνια»).

Ορθά, πέραν των αμέσως προηγηθέντων, η εισήγηση των δικαστών τονίζει ότι από το χαρακτήρα των πράξεων αυτών ως κανονιστικών, γεννάται διοικητική διαφορά ουσίας ως προς τις αποδοχές του προσωπικού του Δημοσίου, η εκδίκαση της οποίας όφειλε να υπαχθεί στην αρμοδιότητα του διοικητικού πρωτοδικείου.

Στο σημείο αυτό, και με αφορμή αυτής της επισήμανσης, επιτρέψτε μου να σταθώ για λίγα λεπτά ακόμη. Πιστεύω ότι ειδικά για την πρώτη εγκύκλιο του Απριλίου 2010 και για το ν. 3833 του Μαρτίου 2010, που αφορούσε το πρώτο

και κύριο δείγμα γραφής των κυβερνητικών και νομοθετικών πράξεων στο πεδίο της δημοσιονομικής προσαρμογής με προφανές (και αρνητικό) κοινωνικό πρόσημο (αμοιβή της εργασίας, που μειώνεται), η αίτηση που κατατέθηκε στο ΣΤΕ κυριολεκτικά *χαράμισε* την προοπτική ενός αξιόπιστου και αποτελεσματικού ελέγχου νομιμότητας του μέτρου αυτού. *Χαράμισε* την προοπτική αυτή όχι φυσικά επειδή, εντέλει, η σχετική προσφυγή θα απορριφθεί (και καλά θα κάνει να απορριφθεί!), αλλά επειδή ήταν *εσφαλμένη* η υποδεικνυόμενη από τους αιτούντες νομική βάση της ακύρωσης. Μια προσφυγή στο διοικητικό πρωτοδικείο πιστεύω ότι ούτε αυτή θα ευδοκίμουσε αν είχε γίνει με την εν λόγω νομική βάση. Αντίθετα θα κηρυσσόταν παραδεκτή και, το κυριότερο, θα μετατόπιζε το βάρος ταυτοποίησης της παρανομίας των εθνικών πράξεων στο Δικαστήριο της Ένωσης μέσω υποβολής προδικαστικού ερωτήματος σχετικά με την ερμηνεία *εκείνων των κανόνων* του πρωτογενούς (ή και συνταγματικού) δικαίου της ΕΕ, οι οποίοι κατά τη γνώμη μου παραβιάζονταν, και κατ' εξακολούθηση παραβιάζονται, από τις εν λόγω εθνικές πράξεις.

Οι κανόνες του κοινοτικού δικαίου που κατά την κρίση μου είναι κανόνες αναφοράς της κοινοτικής νομιμότητας του ν. 3833 (και γιατί όχι και του ν. 3845), είναι το 31παρ1 Χτου Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε συνδυασμό με το 51παρ1 ΧΘΔ/ΕΕ.

Καταρχάς το 51παρ1 ΧΘΔ/ΕΕ : τόσο ο νόμος όσο και οι κανονιστικές πράξεις της διοικήσεως, καθώς καταρχάς και καθαρά είναι αποφάσεις ερειδόμενες αποκλειστικά στην κρατική κυριαρχία (153παρ5 ΣΛΕΕ), ως εκ του ότι, και αυτές, αν όχι κυρίως αυτές, εκδόθηκαν στο πλαίσιο του 126 ΣΛΕΕ (διαδικασία του υπερβολικού ελλείμματος), μετασχηματίστηκαν εντέλει, μέσω των εθνικών νομοθετημάτων, σε έκφραση της άσκησης δέσμιας –έναντι της ΕΕ- αρμοδιότητας εκτελεστικής φύσης, και κατά τούτο ενεργοποιούν την υποχρέωση των εθνικών οργάνων «*όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης*», να «*σέβονται*» τα ουσιαστικά δικαιώματα που κατοχυρώνει ο ΧΘΔ/ΕΕ», όπως και «*να τηρούν τις αρχές και να προάγουν την εφαρμογή τους*».

Όσον αφορά το 31παρ1 ΧΘΔ/ΕΕ, που κατοχυρώνει «*το δικαίωμα κάθε εργαζόμενου σε συνθήκες εργασίας οι οποίες σέβονται (...) την αξιοπρέπειά του*» : Λαμβάνοντας υποχρεωτικά υπόψη, κατά το 52παρ7 ΧΘΔ/ΕΕ, τις Επεξηγήσεις του ΧΘΔ/ΕΕ, πηγή έμπνευσης της διάταξης αυτής, που οφείλει να διέπει και την άσκηση επ' αυτής του δικαιοδοτικού έργου, είναι ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, ειδικότερα δε το άρθρο 26 αυτού (δικαίωμα των εργαζόμενων στην αξιοπρέπεια μέσα στην εργασία), το οποίο από την ΕΕΚΔ έχει ερμηνευθεί ότι στην έννοια τόσο της αξιοπρέπειας στην εργασία όσο και στην έννοια των «*δικαιων*» όρων εργασίας (3 ΕΚΧ), που καταλαμβάνουν και την αμοιβή, περιλαμβάνεται η αυστηρή αιρεσιμότητα κάθε εθνικού περιοριστικού μέτρου που εισάγεται : τέτοιας φύσης μέτρα αφενός οφείλουν να εισάγονται και να εφαρμόζονται κατά στάδια, αυτά δε τα

τελευταία οφείλουν να είναι εύλογα και να σέβονται όχι μόνο τους δημοσιονομικούς καταναγκασμούς που υπηρετούν αλλά και τα συμφέροντα των προσώπων που θίγονται, αφετέρου οι στόχοι (οι δημοσιονομικοί, οι διοικητικοί) τους οποίους τα μέτρα εκπληρώνουν να έχουν όρια, να μην παρατείνονται στο διηνεκές και να μπορούν να οδηγούν οποτεδήποτε πληρώνονται στην άρση των μέτρων.

Θα ήταν πάρα πολύ ενδιαφέρον, έως και προκλητικό, ο έλληνας δικαστής να ετίθετο ενώπιον επιχειρημάτων σχετικών με τη νομιμότητα εκείνων των πρώτων –και καθοριστικών- περιοριστικών μέτρων έναντι αυτών των κανόνων του πρωτογενούς δικαίου της ΕΕ.

Ακόμη πιο ενδιαφέρον και προκλητικό θα ήταν αν, μέσω προδικαστικού ερωτήματος, το ΔΕΕ καλούνταν να ερμηνεύσει τις δυο διατάξεις του ΧΘΔ/ΕΕ που αναφέρθηκαν, αν, ειδικά προκειμένου για το 31παρ1 ΧΘΔ/ΕΕ, ο κοινοτικός δικαστής θα απαντούσε θετικά στην πρόκληση, στην πραγματικότητα, να προχωρήσει, με «εφαλτήριο» την εν λόγω διάταξη του ΧΘΔ/ΕΕ, σε μια κατασκευή τύπου «γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου», συνυπολογίζοντας δηλαδή στον κανονιστικό πυρήνα του δικαιώματος που αντλείται από το 31παρ1 στοιχεία που απορρέουν, *κατά τρόπο δεσμευτικό για όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ*, από ένα κείμενο του διεθνούς δικαίου που τα δεσμεύει (τον ΕΚΧ).

Περιττό βέβαια να τονίσω ότι πολύ απείχε και απέχει, ο ν. 3833/2010, η κανονιστική πράξη της Διοικήσεως του Απριλίου 2010, αλλά και ο ν. 3845/2010, από το να πληρούν τις προδιαγραφές σεβασμού ενός δικαιώματος σαν αυτό της αξιοπρέπειας μέσα στην εργασία.

Είναι εύλογο ότι για τις ανάγκες αυτής της παρουσίασης, σκόπιμα, για να απλοποιήσω δηλαδή κάπως νομικές καταστάσεις που όντως είναι περίπλοκες, παρέλειψα να αναφερθώ σε άλλες νομικές και ερμηνευτικές παραμέτρους που θα όφειλαν να τεθούν ενώπιον του κοινοτικού και του εθνικού δικαστή.

Κλείνοντας την παρέμβασή μου αυτή, επιτρέψτε μου, όχι (δυστυχώς!) μια νότα αισιοδοξίας, αλλά μια νότα επιβεβαίωσης της ορθότητας του συλλογισμού που σας εξέθεσα : στη φάση που η βαρβαρότητα της επίθεσης εναντίον του ατομικού εισοδήματος των μισθωτών σήμερα διανύει, αυτή της προετοιμασίας της ισχύος του λεγόμενου «Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος Δημοσιονομικής Στρατηγικής», φάνηκε ότι οι διεθνείς και κοινοτικές υποχρεώσεις σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων των προσώπων ενδέχεται να «εισακουστούν» κατά την κατάρτιση του σχετικού νόμου : στις 11 Ιουνίου 2011 ο πιο επιφανής υπουργός της κυβέρνησης δήλωσε ότι οι νέες επιβαρύνσεις του εισοδήματος των μισθωτών θα κλιμακωθούν σε στάδια και, το κυριότερο, θα μπορούν να αρθούν πριν από τη λήξη της δημοσιονομικής

προσαρμογής αν οι στόχοι της στο μεταξύ επιτευχθούν. Απομένει φυσικά να δούμε τη διακήρυξη αυτή «μεταφρασμένη» σε διάταξη του επικείμενου να ψηφιστεί από τη Βουλή νόμου.-